

Taşınamayanlar

Koray Çalışkan

koray.caliskan@boun.edu.tr

Financial Times gazetesinin baş ekonomi yorumcusu ve neoliberalizmin savunucusu Martin Wolf, Haziran 2007 tarihli yazısında isabetli bir gözlem yapmıştı: "Yeni cesur kapitalizmimiz erken 1900'lerin kapitalizmine çok benziyor. Ama birçok yönden onun kat ve kat ötesine geçmiş durumda."

1900

1900'ler küresel kapitalizmin sömürgelerde karılan harcıyla yükselmişti. Finans piyasaları sanılanın aksine Batı'da serpilmemiş, kurumsal esnekliğini işgal yönetimlerinin katılığı sayesinde korumuş, bu nedenle kapitalizmin başat kurumları Mısır gibi Doğu ülkelerinde ortaya çıkmıştı. İskenderiye Vadeli İşlemler Piya-sası'nın, NYBOT'dan (New York Board of Trade) 10 yıl önce 1860'ta kurulması bundandır.

Ancak 1900'lerin önünde kapitalizmin gelişimi açısından önemli engeller vardı. Öncelikle sömürgelerin "eşitsiz" dağılımı kapitalist merkezler açısından "eşitsiz" bir gelişmeye neden oluyordu. Birinci Dünya Savaşı, 1929 buhranı ve arkasından İkinci Dünya Savaşı 1900'leri hem kurtaran hem dağıtan süreçler oldular.

Menkul kıymetlerin dünya ekonomisindeki yükselişi sömürgecilikle yaratılan sermayenin sermayedarlar açısından etkili kullanımını kolaylaştıracak kurumsal düzenlemelerle başarıldı. Ancak her kurumsal başarı arkasında atılma ve atılışı yeni bir kurumsal oluşumla aşmayı getirdi.

1913'te dünya GSMH'si 2.734 milyar dolarken, dünya borsalarındaki menkul kıymetler 2.405 milyar doları bulmuştu. Yani dünya GSMH'sinin yüzde 88'i.

2000

Menkul kıymetlerin yükselişini savaşlar ve krizler durduramadı. Savaş sırasında bütün borsalar önce kapanmış, ancak savaş ekonomisini çalıştırma bono satışını sağlamakla mümkün olduğundan, borsalar daha sonra teker teker açılmışlardı. İkinci Dünya Savaşı'n-dan emek hareketinin güçlü çıkması sonucu Batı'da sosyal demokrat rejimlerin kurulmasıyla birlikte hükümet kontrolü borsalarda etkin oldu. Menkul kıymetlerin oranı arttıkça bu kontrol mekanizmaları borsa simsarlarını kısıtlamaya başladı.

1971'de NASDAQ'm kurulmasıyla New York Borsası'nın piyasaya getirdiği disiplin ve kontrol aşıldı. Neo-liberalizm'in aslen doğduğu an budur. Zira telefon üzerinden yapılan ve komisyon ücretlerinin tamamen serbest bırakıldığı bu hızlı ve ucuz ticaret zinciri, gelişmesi ve risk dağıtımı için ABD piyasasının sınırlarını aşmak zorundaydı. 1975'e kadar tüccarlar, 1979'a kadar devlet dayanabildi.

Önce New York Borsası regülasyonu kaldırdı, sonra ABD ve İngiltere finansal deregülasyon ataklarıyla neoliberalizmin başat alanları oldular. Batı dışında hemen hemen tüm ülkelerde borsaların kurulması ve finansal deregülasyon ve özelleştirme hamleleri bu menkul kıymetler alanını genişleten dalgaya hizmet etti.

ŒİMDİ

1900'lerin ikinci yarısındaki sosyal devlet hamlesi tamamen aŒılmıŒ durumda. DŒnya GSMH'si 37.193 milyar dolara ulaŒtı. Menkul kıymetler ise 82.000 milyar dolar. Yani dŒnya GSMH'sinin yŒzde 221'i!

Daha Œnce 1929'da menkul kıymetlerin değeri sıfırlandığında, Keynesgil bir harcama hamlesiyle ve DŒnya SavaŒı'nın yarattığı askeri piyasa geniŒlemesiyle kapitalizm dŒze çıkmıŒtı. Ancak o zamanlar ŒŒken menkul değerlerin değeri dŒnya GSMH'sinden azdı. Œimdi yorgan kılıfın iki katından bŒyŒk.

Dolayısıyla yeni bir 1929'da yaŒanacaklardan neo-Keynesgil ŒŒzŒmlerle sıyrılmak mŒmkŒn değil. 2029'da mı gelir, daha Œnce ya da sonra mı bilmiyorum... Bir sonraki kriz son kriz olabilir. Hem menkul kıymet sahipleri iŒin, hem de emek duvarlarını aŒamayan taŒınamayanlar iŒin.